

אורי גבעון

אורי גבעון (1974-1912) נולד בזגרב, קרואטיה, למד קלרנית וסקסופון בקונסרבטוריון של זגרב, וב-1938 הצטרף לתנועת "השומר הצעיר", עלה לארץ-ישראל והתיישב בקיבוץ שריד. ב-1940 עבר לקיבוץ שער-העמקים, ושם לימד מוזיקה וכתב מוזיקה למחזות. גבעון התפרסם כנגן אקורדיון של מוזיקה קלאסית ושירים ישראלים. הוא המשיך את לימודיו אצל מרדכי סתר ופאול בן-חיים (קומפוזיציה), אילונה וינצה-קראוס (פסנתר) ומיכאל טאובה (ניצוח). ב-1959 השתלם בניצוח בלונדון. גבעון היה בין מקימי מקהלת הקיבוץ הארצי ועיבד עבורה שירים יהודיים וישראלים. בין שיריו: **באנה הבנות, דבקה דרוז, כן יאבדו** (גבעון, 1980). שלושתם נעשו ריקודי עם ונרקדו בציבור במשך שנים (בהט, 2011 : 337)

שמעתי על אורי גבעון כמחבר שירים כבר בילדותי. באחד הכנסים של מוזיקאי הקיבוץ הארצי גם פגשתי אותו. הוא נודע כמורה למוזיקה מעולה. לכן, כאשר לקראת תום לימודי במדרשה למחנכים למוזיקה בתל-אביב ולקראת התחלת עבודתי כמורה למוזיקה במוסד נעמן חיפשתי מוסד לצפות בו איך נעשית העבודה בפועל, ביקרתי יום אחד במוסד החינוכי של קיבוץ שער העמקים ונכחתי בשיעורי המוזיקה שלו. למדתי ממנו המון, שכן הוא היה מורה למופת. בהמשך התיידדנו וביקרנו אצלו פעמים רבות. הוא נודע גם כצלם מעולה וכאשר רציתי צילומי איכות של בני עופר, באנו אליו והתוצאה הצדיקה את הביקור. הביקור הכי עצוב אצלו היה ביקור ניחום אבלים בעת מלחמת ששת הימים לאחר נפילת בנו דני שהיה טיס ומטוסו הופל ליד מנזר מר אליאס מדרום לירושלים. לאחר פטירתו נתבקשתי על ידי חברי שער העמקים יגאל צוק ורותי דומני לערוך את שיריו לדפוס. להלן המבוא שכתבתי לחוברת שיריו בעריכתי (בהוצאת מפעלי תרבות וחינוך של ההסתדרות, הספרייה למוזיקה ע"ש נסימוב מס' 260, 1980):

שנות השלושים, הארבעים והחמישים היו תור הזהב של הזמר הישראלי: פעילות ראשונית של עיצוב חגי הטבע, עבודה חינוכית-מוזיקלית בגני הילדים ובבתי הספר, וכן הצורך לבטא את להט היצירה העצום של היישוב היהודי בארץ, של מפעליו בבניין, בהתיישבות, בהגנה ובהעפלה. כל אלה היו בבחינת אתגר למשוררים ולמלחינים, וכך נוצרו בתקופה זו אלפי שירים, שמתוכם כמה מאות ראויים להיזכר וכמה עשרות הפכו מכבר לנכסי צאן ברזל של העם והנוער בישראל. בתוך הדור הזה של מלחינים, ההולך ומפנה עתה את הבמה לצעירים ממנו, תפס אורי גבעון מקום צנוע אך משמעותי. הוא השתייך לחבורת אנשי הקיבוץ, שתרומתם לתנועה זו של הזמר הישראלי עמדה תמיד מעל למשקלם הכמותי, בהיות הקיבוץ אחת הבמות המרכזיות ליצירת תרבות עברית חדשה.

אורי גבעון נולד ב-20.12.1912 בזגרב, בירת קרואטיה, כצעיר בין ארבעה אחים. מגיל חמש למד נגינה בפסנתר, ויותר מאוחר למד בקונסרבטוריון של זגרב גם נגינה בקלרנית ובסקסופון. בהיותו בן שלוש-עשרה נפטר אביו ומגיל שש-עשרה התפרנס מנגינה, בין היתר גם בתזמורת של אנייה. לתנועת השומר הצעיר הגיע בגיל מאוחר, בשנת 1938, ושנה לאחר מכן עלה ארצה עם גרעין של התנועה, שקבל את הכשרתו בקבוץ שריד. כאן פגש במרים, רעייתו לחיים, ויחד השתקעו בשנת 1940 בקבוץ שער העמקים, שהיה אז קבוץ צעיר בן חמש שנים. הוא עבד במלאכות רבות: עגלון, אופה, מורה לספורט, וכן החל ללמד שירה בגן הילדים ולכתוב מוזיקה להצגות הילדים. בשנים 1942-1944 היה מורה למוזיקה במשמר העמק, ובסוף שנות הארבעים עבד במחלקת החינוך במדור הבינקיבוצי למוזיקה. באותן שנים יצא שמעו בכל הארץ כנגן אקורדיון מעולה. בכלי זה הוא ניגן מצד אחד יצירות קלאסיות מעובדות, ומאידך גם למד ולימד כיצד

להתאים את הנגינה באקורדיון לליווי שירים ישראלים מודאליים ; אף כי, כידוע, אין הכלי בנוי כלל וכלל לנגינת שירים כאלה.

בשנות החמישים, לאחר הקמת המוסד החינוכי בשער העמקים, היה אורי מורה למוזיקה ומנהל כל הפעילות המוזיקלית הענפה של המוסד – מקהלה, תזמורות, חוגים וכו'. בתוך הפעילות הרבה הזו לא חדל מעולם מלימודיו. הוא היה כל חייו תלמיד מצוין. בתקופות מסוימות השתלם במקצועות המוזיקה אצל מרדכי סתר ופאול בן-חיים (קומפוזיציה), אצל אילונה וינצ'ה-קראוס (פסנתר) ואצל מיכאל טאובה (ניצוח). בשנת 1959 יצא לשנת השתלמות בלונדון, ובה נכלל גם קורס חצי-שנתי לניצוח. באותן שנים הקים יחד עם יצחק דרור מקיבוץ דליה את המקהלה המקובצת של הקבוץ הארצי, שעבורה עשה גם רבים מעיבודיו המצוינים לשירים יהודיים וישראלים.

בשנותיו האחרונות פחתה במקצת פעילותו המוזיקלית, ואז היפנה את כשרון היצירה שלו בעיקר לשטח הצילום, שבו התעלה לרמה אמנותית גבוהה ביותר תוך שמחת הגילוי והלמידה, ואחר כך גם ההוראה, עד יומו האחרון.

אורי גבעון היה בעל בקורת עצמית חריפה ביותר, רודף שלמות ללא פשרות וניחן בטוב טעם: הוא היה מן המחמירים, גם עם הזולת אך בעיקר עם עצמו. רק במבט לאחור, בשנים שלאחר מותו, ניתן להעריך את פועלו נכונה: הוא השרה את שמחת העשייה האמנותית בכל אשר פנה, קודם כול בביתו הקיבוצי, בשער העמקים, עם ילדים, נוער ומבוגרים כאחת, ואחר גם במסגרות רחבות יותר, תנועתיות וארציות. כישרונו וטעמו הטוב ניכרו בכל מעשיו, בכל שטח שבו נגע: במוזיקה – מורה, נגן, מלחין, מעבד, מנצח, מלווה; אך גם בצילום, בארגון, בעריכה, בהוצאה לאור. כל פגישה עמו הייתה חוויה, היה בה מן המתח הסוער של רגישות רבה ורמה גבוהה ומכאן גם סיפוק עמוק.

יצירתו המוזיקלית של אורי גבעון, שמבחר מתוכה מוגש בחוברת זו, מעולם לא נעשתה לשמה בלבד. מעולם לא ראה את עצמו כמלחין מקצועי, שהעולם כביכול מצפה לבשורתו. תמיד ראה את עצמו כמוזיקאי מן השורה, המשרת את האנשים שסביבו למען שמחת היצירה שלהם בחברותא. את שיריו חיבר תמיד בתפקודם המיידי – לחגי הקיבוץ ולמועדיו, לכיתה, לגן, לבית-הספר, למחזות המבוגרים והילדים.

יש לכן משום כפיות טובה באיסוף היצירות שהותיר אחריו ובחתימתן בספר. יצירתו הייתה הרבה יותר משמקופל בדפים אלה, שכן הייתה אורח חיים, הייתה יצירה חיה עם האנשים תוך עבודה עמהם. אנו רואים חשיבות בקיבוץ אוסף השירים, שכן יש להם זכות קיום משלהם והם יכולים לחזור ולשמש את הרבים. כמה מהם נודעו ונפוצו מאד בארץ ובודדים אף נכנסו אל אוצר הקלאסיקה של הזמר הישראלי המתחדש. אחרים היו נאים לזמנם ומקומם, אך אין ספק שהם יכולים וראויים להיות מושרים גם בנסיבות אחרות. ואפילו השירים הרבים לילדים שנכתבו לצורך הצגות מקומיות יכולים לשמש את כל מי שיחזור ויעלה את אותן הצגות, בהיותן חלק מן הרפרטואר המקובל ורווח תמיד. שירים אלה עשויים מתוך הכרה יסודית של קול הילד ומתוך גישה נבונה ומבינה לצרכיו החינוכיים-חברתיים.

פרט לשיריו המקוריים היה אורי גבעון בעיקר מעבד מצוין, ובכך הקדים בשנים רבות את המעבדים המקובלים בזמננו. מצאנו לנכון על כן להביא בחוברת זו מבחר מצומצם מבין עיבודיו הרבים, וגם אלה רק למקהלה. מצויים עוד עיבודים רבים שלו למקהלה ולכלים בהרכבים שונים, חלקם יצאו לאור בהוצאות שונות, בדפים ובחוברות, וחלקם בשכפול או בצילום בלבד. צוותים של נגנים המחפשים עיבודים כאלה ימצאו את הדרך אליהם, בעיקר באמצעות המחלקות לתרבות של התנועה הקיבוצית, ולעזרתם גם באה הרשימה השלמה של יצירות אורי גבעון ועיבודיו בסוף חוברת זו. כאן לפנינו אפוא רק מבחר מן המיטב. ואם הקפדנו ודקדקנו מאד בניפוי החומר ובבחירתו, ניסינו ללכת בכך בדרכו של אורי גבעון עצמו, דרך של חיים ויצירה אשר ביסודה ידיעה מעמיקה של אמנות המוזיקה.

ולבסוף – יבואו על התודה כל המסייעים להגשמתו של קובץ זה. ראשון להם יגאל צוק ז"ל, אשר החל במלאכה ולא זכה להשלימה כי נספה בתאונת דרכים. יהא נא קובץ זה גם נר לזכרו. תודה לבני משפחת גבעון ולמרים רעייתו, אשר סייעו במלאכה וכן לחברי שער העמקים רותי דומני, אורי לביא ורחמים לוי, אשר קבצו את החומר ואספו מידע. כן שלוחה תודה למאיר נוי אשר בעזרת מפעלו המיוחד – ארכיון הזמר העברי – סייע באיתור שירים ועיבודים שראו אור בעבר והם נדירים כיום; וכן ליעקב שגיא ממדור המוזיקה של הקיבוץ הארצי על עזרתו בקיבוץ החומר שבנספח.

תוספת של 2012: בשלושים השנים שחלפו מאז יצאה חוברת שיריו לאור התחוללו שינויים רבים במציאות המוזיקלית שלנו, ולא כולם לטובה: המרכז לתרבות של ההסתדרות התחסל בצורה משפילה ואוצרותיו הועברו להוצאת מודן, ושם הם קבורים ללא המשך. הפעילות המוזיקלית בקיבוצים גם היא השתנתה ללא הכר, כמו הקיבוצים עצמם. עם זאת, מי שהכיר את אורי גבעון יודע ומוקיר את מקומו בין בני דורו, דור המייסדים של הזמר העברי.